

A VIDÉKI TÉRSÉGEK GAZDASÁGI ÉLETE

Összeállította: Biró A. Zoltán, Sárosi-Blága Ágnes

Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek Gazdaság-Régió-Társadalom, XIX. évf. 2022. 2, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2022

<https://www.strategiaifuzetek.hu/files/694/Strategiai+fuzetek+2022-2.pdf>

Az Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek XIX. Évf, 2022, 2-es lapszámának tematikus összeállításában a csíkszeredai KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja által folytatott kutatás a kelet-erdélyi székelyföldi térség azon kérdéskörével foglalkozik, hogy a vidéki jellegű térségben milyen formális és informális keretek, illetve módozatok biztosítják a lakosság megélhetését. A vidéki térségek „gazdasági életének” megragadása sokrétű feladat, hiszen a kvantifikálható folyamatok mellett az informális kereteknek és módozatoknak sok esetben nagyobb szerepük van, mint a formális kereteknek és módozatoknak. E tematikus összeállítás arra a megfigyelésre alapoz, miszerint az elmúlt egy-másfél évtized során folyamatosan gyarapodnak az olyan innovatív gazdasági kezdeményezések, amelyeknek ebben a térségben nincs előzménye. Ilyen jellegű kezdeményezések jelentkeztek az agrártermelésben, de emellett egyre több olyan kisvállalkozás indul más ágazatokban is, amely a „new economy” jellemzőit hordozza. Megjelenésük, működésük mögött globalizációs hatások, térségen kívül szerzett tapasztalatok állnak. Ezeknek az újszerű kezdeményezéseknek a kialakulási folyamatát, társadalmi beágyazódási mintázatait vizsgálva megfigyelhetünk olyan korlátokat, amelyek annak a társadalmi környezetnek a működési módozataihoz köthetők, amelyben kialakulnak és működnek. Amennyiben arra a kérdésre keresnénk a választ, hogy „Milyen vidék a székelyföldi térség?”, számolnunk kell azzal, hogy a válaszok a kiútkeresések és a korlátok közti térben, a formális és informális gazdasági folyamatok együttes figyelembevételével találhatók meg. Az informális módozatok szerepére utal az a tény például, hogy a családok megélhetési feltételeit négyféle erőforrás biztosítja: hivatalosan regisztrált munkahelyek, járadék jellegű bevételek, pénzkiváltó tevékenységek és külföldi vendégmunka.

Az összeállítás szerzői az Intézet munkájához kapcsolódó kutatók, egyetemi oktatók, doktoranduszok a térségi vidékkutatás érdekében létrehozott szakmai klaszter keretében készítették az összeállítás anyagait képező 11 tanulmányt.

A székelyföldi térség 1989 utáni társadalmi folyamatairól kínál tájékoztató jellegű összefoglalót Biró A. Zoltán „Székelyföldi térség – vidékkutatási kihívás” című tanulmánya. A tanulmány célja, hogy fölvázolja annak a vidéki térségnek a meghatározó jellemzőit, amely az ebben a tematikus összeállításban szereplő egyes tanulmányok társadalmi kontextusát alkotja. Biró fontosnak tartja napirenden tartani a „Milyen ez a vidék?” kérdést és rámutat, hogy erre a kérdésre keresve a választ célszerű figyelnünk arra a vidéki kontextusra is, amely egyszerre lehet kitermelő közege és terméke mindannak, amit a gazdasági élet fogalomkörébe sorolhatunk.

Az 1989-es romániai rendszerváltást követő időszak székelyföldi falusi kisvállalkozásairól Oláh Sándor nyújt holisztikus, szemléletes körképet. A 2006-ban készült elemzési anyag címe: „Rurális vállalkozások indulása a rendszerváltás után”.

Azt a kérdést, hogy vidéki kontextusban hogyan és milyen mértékben mutathatók ki az új gazdaság (new economy) jelenségének komponensei az újszerű kisvállalkozásokban, Biró A. Zoltán, Sárosi-Blága Ágnes, Székely Kinga Katalin, Szász Mária-Magdolna, Nagy Menyhárt Szidónia, Kovács Ottília-Enikő szerzők taglalják az „Új vállalkozási modellek vidéki környezetben az új vidékfejlesztési paradigma kontextusában” című tanulmányban. A 2019-2020 között végzett kutatási programban 30 interjút – 17 nő és 13 férfi, 25-35 évesek – elemeztek, amelyeket innovatív vállalkozások alapítóival és vezetőivel készítettek.

Székelyföld fejlődési és fejlesztési lehetőségeinek elemzésével foglalkozik Tamás László, „A székelyföldi erdővagyon és erdőgazdálkodás mint endogén erőforrás” tanulmánya. A térségi közösségi erdővagyon, elsősorban a közbirtokosságok jogi-adminisztratív helyzetének alakulása, a térségi szervezeti keret ismertetése, valamint az erdővagyon mennyiségét és gazdasági értékét jelző mutatók összefoglalása alapján a szerző körképet kínál ennek a gazdasági szegmensnek a mai helyzetéről.

A székelyföldi turizmus történetével, jelenlegi helyzetével Székely Kinga Katalin és Biró A. Zoltán foglalkoznak a „Rurális identitás és turizmus – vállalkozók szemszögéből” tanulmányban. A szerzők azt vizsgálták, hogy a székelyföldi turisztikai vállalkozók milyen térségi identitáselemeket tartanak értékesnek, fontosnak, és hogy

ez a viszonyulás hatással van-e a turisztikai kínálat jellegére, a szolgáltatások megjelenítésére.

A transznacionális munkamigráció gyakorlatát Bodó Julianna „Háztartás – megélhetés – munkamigráció” című tanulmánya egy sajátos célcsoport (intézményesen szervezett keretben periodikusan külföldi munkát végző idősgondozók) példáján vizsgálja. Az interjúk elemzésére alapozó kutatás arra a kérdésre keresi a választ, hogy a két helyhez kapcsolódó személyek hogyan építik be a családi háztartás működésébe az egyik, illetve a másik társadalmi környezet alkotóelemeit. Az így konstruálódó családi háztartás eltérést mutat a vizsgált vidéki térségre jellemző háztartásoktól, és ebben az értelemben társadalmi innováció lehetőségét hordozza.

Háztáji gazdálkodási tevékenységhez kapcsolódó közösség szerveződési és működési modelljének elemzésével foglalkozik Sárosi-Blága Ágnes az „Agrártevékenységre alapozó, alternatív közösségszerveződési forma vidéki térségben” tanulmánya. Az elemzés három résztémával foglalkozik: (1) szerveződést meghatározó tényezők, (2) a működési feltételek változása a COVID19 vírushelyzet hatására, (3) a kapcsolódást meghatározó tényezők.

Kovács Judit-Tünde az „Agrárvállalkozások létrehozását és működését meghatározó külső tényezők” tanulmányában a székelyföldi térség innovatív agrárvállalkozóival készített interjút, és harminchárom interjú alapján vizsgálja a külső hatások hat típusát: a külföldön szerzett tapasztalatot, a térségben korábban létező innovatív gyakorlat átvételét, a képzési programokon való részvételt, a támogatási források felhasználását, a térségi szakember segítségének igénybevételét, valamint az intézményes rendszerben szerzett előzetes tudást.

Szász Mária-Magdolna „Vidéki agrárvállalkozók tudásszerzési gyakorlata” című tanulmányban a székelyföldi térség innovatív agrárvállalkozóinak tudásszerzési/információszerzési gyakorlatát elemzi. A tanulmány szerkezetét illetően, az 1989-es rendszerváltás után beinduló térségi tudástranszfer folyamat alakulásának, valamint térségi tudástranszfer kínálatnak a rövid ismertetése után a Pro Agricultura Hargitae Universitas 2011 óta zajló agrárinnovációs kutatási programsorozatának 90 interjúja alapján bemutatásra kerülnek a célcsoport által igénybe vett információforrások, illetve az információszerzés/tudásszerzés négy gyakori módozata. Ezt követően az egyéni információszerzés/tudásszerzés részletesebb elemzése kerül bemutatásra.

A mezőgazdasági ágazatban való generációváltás problémakörével foglalkozik Sebestyén Ágnes az „Esettanulmány az utódlás székellyöldi sajátosságairól: fiatal gazdák szerepe a családi farmgazdaságokban” tanulmányban. A meglévő támogatási programok ellenére a fiatal gazdák az agrárvállalkozások létrehozását és működtetését korlátozó akadályokkal szembesülnek, ezek egy része az agrárvállalkozás kontextusát képező társadalmi környezethez kapcsolódik. Jelen esettanulmány célja székellyöldi kontextusban, a több generációs családi vállalkozásban jelen levő generációk közötti viszony bemutatása a még vezetői autoritással nem rendelkező fiatal gazdák szemszögéből. Az esettanulmány foglalkozik a viszony külső, kontextuális összetevőivel (családi tapasztalatok, közvetlen környezet, rendszerbe való integráció, tudásszerzési gyakorlat, családi környezet, reflexió), illetve bemutatja részelemeire bontva a fiatal és idős generáció közötti viszony komponenseit. Az esettanulmány rámutat, hogy Székellyöldön a fiatal gazdák minimális autoritással rendelkeznek azokban a családi agrárvállalkozásokban, melyeknek fiatal koruk óta szerves részét képezik. A többgenerációs családi farmgazdaságokban a döntések meghozatala nem kompetencia alapú, hanem a rangidős családtag személyéhez kötődik.

Az erdélyi, székellyöldi magyar nyilvánosságban a regionális médiaorgánumok a nyilvánosság fő szervezői, amelyek küldetésüknek tartják a kisebbségi társadalom megjelenítését, a kisebbségi világ legitimálását. Sarány Orsolya „A média a gazdaságról. Elemzés egy regionális napilap példáján” tanulmánya azt vizsgálja, hogyan jelenik meg egy székellyöldi regionális napilap hasábjain a vidéki társadalom egyik legfontosabb komponense, a térségi vállalkozói-gazdasági szegmens. Jelen tanulmányban így először a sajtó ezen kisebbségi világot bemutató és fenntartó funkciójáról írok, majd tartalomelemzéssel azt vizsgálja, részét képezi-e ennek a tematizációs gyakorlatnak a térségi vállalkozói-gazdasági szegmens bemutatása.

Az összeállítás szakmai jelzés a megélhetéssel kapcsolatos társadalmi folyamatok terén működő kezdeményezésekről és társadalmi korlátokról, hangsúlyt fektetve a változási trendekre és az aktuális folyamatok megértését segítő társadalomtörténeti előzményekre.